

ДЕПАРТАМЕНТ З ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ
ТА РЕЛІГІЙ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК „ТУСТАНЬ”
ПРЕДСТАВНИЦТВО „ПОЛЬСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК” У КИЄВІ

ІІІ МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

ПАМ'ЯТКИ ТУСТАНІ

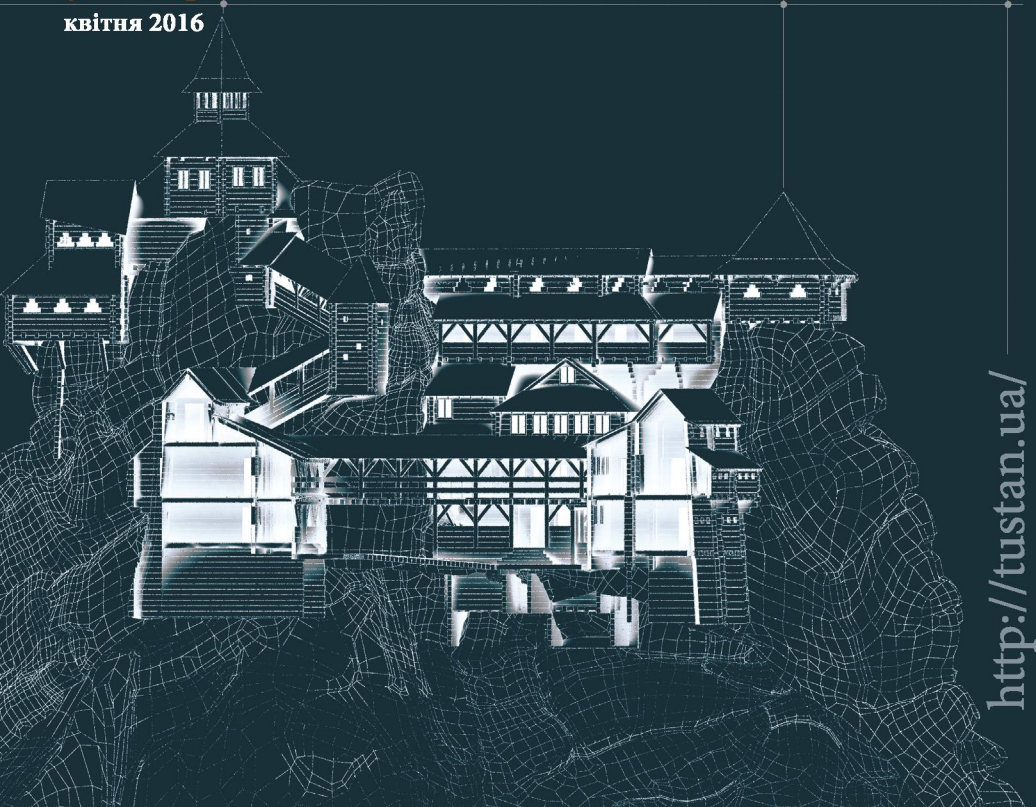
В КОНТЕКСТІ ОСВОЄННЯ КАРПАТ
У ДОІСТОРИЧНУ ДОБУ ТА В СЕРЕДНЬОВІЧЧІ;
ПРОБЛЕМИ ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

(Львів - Урич)

7-8

квітня 2016

ТЕЗИ

<http://tustan.ua/>

**ДЕПАРТАМЕНТ З ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ,
НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ ТА РЕЛІГІЙ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ
ЗАПОВІДНИК «ТУСТАНЬ»
ПРЕДСТАВНИЦТВО «ПОЛЬСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК» У КИСВІ**

III Міжнародна наукова конференція

**ПАМ'ЯТКИ ТУСТАНІ В КОНТЕКСТІ ОСВОЄННЯ КАРПАТ У
ДОІСТОРИЧНУ ДОБУ ТА В СЕРЕДНЬОВІЧЧІ;
ПРОБЛЕМИ ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ**

ЗБІРНИК ТЕЗ

Львів 2016

Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат у доісторичну добу та в середньовіччі; проблеми їх збереження та використання : матеріали ІІІ Міжнародної наукової конференції, 7—8 квітня 2016 р., Львів; Урич / Відп. за вип. Р.Г. Миська. — Львів, 2016. — 184 с.

Проблема освоєння Карпатського регіону здавна викликає інтерес науковців та має значну історіографічну базу. Проте дослідження часто провадилися відокремлено спеціалістами різних галузей науки. Мета запропонованої конференції — поставити нові наукові проблеми, привернути увагу до означеної тематики та сприяти координації зусиль широкого кола дослідників різних галузей з України та з-за кордону. Особливу увагу приділено проблемам сучасних методик дослідження і музеєфікації пам'яток та їх використання для розвитку місцевих громад.

В роботі конференції взяли участь провідні науковці з різних регіонів України та чотирьох країн (Польща, Словаччина, Болгарія, РФ), що займаються окресленою тематикою.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

к.і.н., доцент Роман Миська

к.арх. Василь Рожко

д.і.н., професор Михайло Глушко

д.і.н., професор Леонтій Войтович

д.г.н., к.і.н., доцент Богдан Рідуш

к.і.н. Тимур Бобровський

Андрій Котлярчук

Роман Стрехалюк

Адреса редакційної колегії:

ДІКЗ “Тустань”

вул. Чайковського, 17, 3-й поверх, м. Львів

79005

conference@tustan.ua

ЗМІСТ

<i>Василь Рожко, Андрій Котлярчук. Минуле майбутнє: 10 років управління пам'яткою Тустань</i>	8
---	---

АРХЕОЛОГІЯ

<i>Анна Пескова, Роман Миська, Олександр Мусін, Віра Гупало. Хрест-енколпійон із розкопок наскельної фортеці Тустань</i>	13
<i>Піотр Н. Котовіч, Роман Миська, Наталія Поясник. Середньовічні та ранньомодерні елементи спорядження вершника та кінської зброї з фортеці Тустань</i>	16
<i>Володимир Петегірич, Дмитро Павлів. Розкопки 1971 р. кургану «Могила Святослава» у Карпатах та їх інтерпретація</i>	17
<i>Ярослав Погоральський, Роман Миська, Віталій Ляска. Ступницьке городище у передгір'ї Карпат</i>	20
<i>Юрій Лукомський, Віра Гупало. Результати рятівних архітектурно-археологічних досліджень у церкві св. Онуфрія монастиря ЧСВВ у Лаврові 2014—2015 рр.</i>	23
<i>Ольга Мінейко, Олександра Козак. “Чорне” духовенство на Прикарпатті. Приклад палеопатологічних студій Лаврівського Святоонуфрійського монастиря</i>	25
<i>Ігор Прохненко. Фальшивомонетна справа на Королівському замку Нялаб</i>	28
<i>Микола Ільків, Роман Чобан. Археологічна карта Прото-Черемошського межиріччя</i>	31
<i>Сергій Пивоваров, Віталій Калініченко. Навершя руків'я середньовічної клинкової зброї з Рухотинського городища (ур. Корнешти)</i>	34
<i>Renata Madyda-Legutko, Krzysztof Tunia. Model osadnictwa w okresie lateńskim w Karpatach Zachodnich</i>	37
<i>Тарас Милян, Єжи Кузьнеж. Басейн річки як відображення процесів міграції та заселення (на прикладі археологічного обстеження Солокії та Варезанки)</i>	39
<i>Михайло Филипчук, Андрій Филипчук. Слов'янські лінії оборони Пліснеського городища (за результатами розкопок 1990—2015 рр.)</i>	41

Джурів Х. Багатошарове поселення на північно-східній околиці села, на третій терасі р. Черемош, в ур. Великі Горби. Матеріали трипільської культури представлені фрагментами кераміки та кремінними виробами: нуклеуси, пластини і відщепи, різці, скребки, вкладні серпів, наконечники стріл тощо. До старожитностей культури карпатських курганів віднесено фрагменти керамічного посуду. Уламками посудин, кахель та люльками презентовані знахідки нового часу.

Виявлені об'єкти поряд з численними місцезнаходженнями формують основу археологічної карти Пруто-Черемошського межиріччя та відображають основні віхи заселення регіону.

НАВЕРШЯ РУКІВ'Я СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ КЛИНКОВОЇ ЗБРОЇ З РУХОТИНСЬКОГО ГОРОДИЩА (ур. КОРНЄШТИ)

Сергій ПИВОВАРОВ, Віталій КАЛІНІЧЕНКО

Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник

e-mail: s.v.pyvovarov@mail.ru

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

e-mail: archeolog.vetal@yandex.ua

До пріоритетних аспектів у вивченні військової справи середньовічної Європи належать ті, які стосуються проблем аналізу озброєння того часу. Завдяки цьому видається можливим проаналізувати та дослідити військову культуру окремих державних утворень в середньовіччі, розкрити взаємозв'язки та взаємовпливи різних мілітарних культур.

В епоху раннього середньовіччя однією із найбільш могутніх у військовому відношенні держав було Перше Болгарське царство. Так, у IX-X ст. військова справа даного державного утворення знаходилася на досить високому рівні. Чітким проявом цього був помітно виражений кочівницький елемент та постійні взаємозв'язки із сусідніми державами, до яких відносяться Візантійська, Франкська імперії, Велика Моравія, державні утворення Західних Балкан тощо. Постійні війни, які проводили болгарські хани у IX-X ст. на різних територіях Центрально-Східної та Південно-Східної Європи сприяли удосконаленню військової справи, що знайшло відображення в комплексі озброєння болгарського війська. В цьому відношенні

відзначимо впливи Візантійської імперії, які на сьогодні вивчені ще не достатньо.

Актуальною постає тема впливу болгар та їхньої військової культури на землі Прикарпаття та Пруто-Дністровського межиріччя у IX-X ст. Знахідки предметів озброєння із цих теренів дозволяють стверджувати, що в даний період тут прослідковуються значні мілітарні впливи сусідніх країн. Підтвердженням цього є знахідка, яка була виявлена на слов'янському городищі поблизу с. Рухотин (ур. Корнешти). Вона являє собою навершя руків'я клинкової зброї, виготовлене з бронзи. Навершя пошкоджене у верхній частині, вірогідно, деформоване від удару іншої зброї. Його висота – 3,3 см, найбільша ширина – 2,2 см, висота верхньої частини – 1,1 см, ширина верхньої частини – 3,3 см, висота нижньої частини – 2,2 см, ширина нижньої частини навершя – 2,6 см. “Шапка” верхньої частини навершя складається з двох частин. Висота верхньої – 0,7 см, нижньої – 0,4 см. Внутрішній діаметр нижньої частини навершя – 2,4 см, товщина стінок нижньої частини – 0,2 см. По колу нижньої частини навершя наявні 4 отвори, за допомогою яких навершя кріпилося до руків'я клинкової зброї. Діаметри отворів становлять по 0,3 см. Усі 4 отвори розміщені в нижній частині навершя. Симетрія кріплення різна. Досить цікавою є “шапка” навершя, діаметр якої становить 2,4 см. Тут наявний пошкоджений отвір, на якому простежуються сліди удару, внаслідок чого, верхня частина виробу zdeформувалася. Іншим аспектом, який привертає увагу є наявність на нижній частині навершя шва, що може вказувати на досить складну технологію його виготовлення. Маса навершя становить 16,4 г.

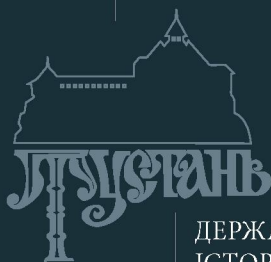
Зазначена знахідка частини руків'я зброї є досить рідкісною для Карпато-Дністровського регіону. На сьогодні існує декілька версій ідентифікації типу клинкової зброї, до якої відносяться подібні навершя. Більшість подібних знахідок виявлені на території сучасної Болгарії і найбільшої уваги їх вивченню присвятили болгарські дослідники В. Йотов, Н. Хрісімов, Д. Рабовянов. Окрім того, інтерпретація подібного типу навершів знайшла своє відображення також в роботах Г. Баранова, Р. Рашева, М. Алексіча та інших науковців.

Інтерпретація подібного типу навершів є досить дискусійною. Результати археологічних досліджень дозволили припустити дослідникам, що подібного типу навершя могли відноситися до навершів ранньосередньовічних шабел. Аналогії їм були виявлені в

Абрітусі, Червоному Брязі, Тирговіщі, в північно-східній Болгарії, та що досить показово, в Оломоуці та Краснодарському краї. Н. Хрісімов відносить їх до групи III, і вказує, що зустрічаються вони лише на території Першого Болгарського царства і мають візантійське походження. Через відсутність клинка, перехрестя та інших компонентів клинкової зброї з Рухотинського городища важко дати повноцінну інтерпретацію даного навершя. В. Йотов припускає, що шаблі з подібними навершьями потрапили на територію Болгарії у IX ст. та виділяє їх в окремих “болгарський тип” (тип 2). Г. Баранов вказує, що подібні навершя відносяться до елементів шабель-палахів з однолезовим, прямим або з помірно викривленим клинком. На думку Н. Хрісімова, який посилається на візантійські писемні джерела, зокрема на “Тактику Лева”, найбільш ймовірно, що подібні шаблі є, так звані, парамірієм (παράμῆρις) – клинковою зброєю з однолезовим клинком. Візантійський імператор Лев VI Мудрий в “Тактиці Лева” описує парамірію, як “великі однолезові махайри” (μαχαίρας ἰσχυρὰ παράμῆρια). В “Стратегіці” імператора Никифора II Фоки парамірій рекомендується для озброєння візантійської важкої кавалерії – катафрактаріїв.

В болгарській історіографії існує також думка, що подібного типу знахідки є навершьями мечів, які В. Йотов виділяє в окремих “візантійський тип”. Подібна знахідка навершя походить із візантійської фортеці Пекулуй Соаре на Дунаї. Такого типу навершя дослідник датує VII-XI ст. Відзначимо, що навершя з Рухотина має коротку циліндричну нижню частину, аніж навершя шабель, що мають видовжену нижню частину. Цей факт дозволяє також розглядати приналежність навершя з Рухотина як навершя меча.

Таким чином, на території Рухотинського городища була виявлена досить рідкісна знахідка як для Карпато-Дністровських земель, так і для усієї Центрально-Східної та Південно-Східної Європи. На сьогодні не існує чіткої інтерпретації даного типу навершя. Окрім того, етнічне та мілітарне визначення навершя з Рухотина ускладнюється відсутністю інших конструктивних елементів клинкової зброї. В будь-якому випадку можна припустити, що навершя з Рухотина має болгарсько-візантійське походження, попередньо датується IX-X ст. Дана знахідка дозволяє отримати нові дані про військову справу в регіоні.

ДЕРЖАВНИЙ
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ
ЗАПОВІДНИК „Тустань”

с. Урич, Сколівський р-н, Львівська обл.

Дирекція: 79005 м. Львів, вул. Чайковського, 17, 3-й поверх,

тел./факс +38 (032) 261-37-80

e-mail: conference@tustan.ua

http://tustan.ua

ПРЕДСТАВНИЦТВО „ПОЛЬСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК”
У КИЄВІ

Богдана Хмельницького 49, кв.4, 01030 Київ, Україна

тел. +38 (096) 853-26-81

факс +38 (044) 234-02-16

e-mail: Henryk.sobczuk@pan.pl